

KOPHÁZI-MOLNÁR ERZSÉBET¹ – TARAI ZOLTÁN²

Piroska MEGA farkas esete nagyival

Napjaink kínálata mesékből igencsak bőséges. A klasszikus mesék mellett egyre többet találunk a könyvesboltokban és az interneten azok modern változataiból is. A gyerekeknek többnyire a szülők, a rokonok, illetve a pedagógusok igyekeznek megtalálni a szerintük legmegfelelőbbnek tartott olvasmányt, ami a kínálat láttán nem is olyan egyszerű. Mivel a modern átiratok száma egyre növekszik, jó okunk volt feltételezni, hogy ez azért (is) történik, mert a gyerekek inkább ezeket tartják hozzájuk (és a mai világhoz) közelebb állónak, s ezért talán inkább őket preferálják. Jelen tanulmányunk egy felmérésen alapul, melynek során a gyerekek oldaláról közelítettük meg azt a kérdést, hogyan fogadnak ők egy klasszikus mesét (nevezetesen a Pirooska és a farkast) és annak egy mai átiratát. A gyerekek válaszait elemezve mutatjuk be, mit is gondolnak ők egy túlmodernizált meséről.

1. Bevezetés

A *Piroska és a farkas* című mese múltja igen régre nyúlik. Nem is olyan régen még úgy gondolták, a történet a 17. századból származik Charles Perrault tollából. Ezt cáfolták meg J. Tehrani (Tehrani, 2013) kutatásai, melyek alapján a mese Aesopus 2600 éves fabulájára vezethető vissza. Ez a közös ős a *Farkas és a hét kecskegida* című meséhez hasonlít. A világszerte elterjedt történetnek 70 féle változó eleme van, ide kell számítanunk a szereplőket is. „A mese afrikai változata is nagyjából ezt a szálát őrizte meg, és a japán, koreai, kínai és burmai történetek is hasonlóak. Az Iránban és Nigériában mesélt történet viszont inkább az európaihoz hasonlít” (lásd: Múlt kor honlapja). Népszerű állítás volt az is, hogy a mese kínai eredetű lehet, de Tehrani elemzéseiből kiderül, hogy pont a kínai változat alapul európai szájhagyományokon (i. m.).

Charles Perrault *Little Red Riding Hood*-jában (*A piros csuklyás kisleány*) nincs pozitív végkifejlet, Piroska elindul az erdőben, a farkas útbaigazítja és elindul a nagymamához, a kislány pedig elhagyja az ösvényt. A farkas felfalja a nagymamát, majd a házhoz érkező kislányt is, majd ezután elhangzik a mese tanulsága. Nincs vadász, aki felvágja a farkas hasát, és élve kiszabadítja kislányt. A szerző sok mindent cenzúrázott az egyéb francia változatokból, melyben a farkas vagy ogre megitatja Piroskával a nagymama véréét és bizonyos részeit meg is

¹ főiskolai docens, Kaposvári Egyetem, kophazi.erszebet@ke.hu

² tanító, PPHF Szent Mária Magdolna Gyakorló Általános Iskola, tarai.zoli@citromail.hu

eteti a kislánnyal. Perrault nem hagyja meg a lehetőséget az olvasónak, hogy a mesét átélve megértse a tanulságot. Andrew Lang *The Blue Fairy Book* című könyvében az erkölcsi mondanivaló így hangzik:

”Tanulság: Különösen a vonzó, fiatal hölgyeknek soha nem kellene szóba állniuk idegenekkel, mert ha megteszik, könnyen a farkas vacsorájaként végezhetik. »Farkast« mondok, de sok különféle farkas létezik. Vannak, akik sármosak, csendesek, udvariasak, igénytelenek, önteltek, és kedvesek, akik hazáig követik a fiatal hölgyeket az utcán. És sajnos ezek az udvarias farkasok a legveszélyesebbek mind közül” (Lang, 1891, p. 53) (fordítás: a szerzők).

Perrault a legtöbb meséjében a szórakoztatás mellett fontos erkölcsi tanulságokat is szeretett volna megtanítani az olvasóknak. E törekvésének eredménye az lett, hogy a tündérmesék eredeti jelentése megváltozott. A történetben a farkas nem is igazi farkas, nem mint állat jelenik meg, hanem mint egy metafora. A magyarázó versike pedig szinte belesulykolja az olvasóba, amire magától is rájöhetne, s a mese így hasznavehetetlenné válik a gyermek számára. A jó mese jelentése többszintű, a szinteket és a jelentéseket pedig minden gyermek maga fedezi fel. Ahogy idősödik a gyermek (vagy akár a felnőtt is), újabb és újabb tanulságokra lelhet benne. Természetesen ez jó tükör arra, hogy valaki mennyit fejlődött szellemileg és lelkileg. A felfedezés csak akkor történik meg, ha önállóan zajlik spontán és intuitív módon, és ez olyan részévé válhat az olvasónak, amit ő maga teremtett meg. A szerző a tündérmesét tanmesévé alakította, minden egyértelmű. Amikor a lány levetkőzik és befekszik a farkas mellé, majd megkérdezi, hogy miért ilyen erősek a karjai, erre azt a választ kapja, hogy jobban megölelhesse az ordas. A nyilvánvaló csábításnak nem áll ellen a kislány, nem menekül, így vagy ő is akarja, hogy elcsábítsák, vagy nagyon ostoba. Nem egy olyan mesealak, akivel azonosulni szeretnénk. Perrault történetében érdekes, hogy nem figyelmeztetik Piroskát, hogy maradjon az úton, ne térjen le onnan, és mikor a nagymamához ér, ne bámészkodjon, hanem szépen köszönjön, és adja oda, amit magával vitt. A figyelmeztetés elmarad, a büntetést viszont megkapja, mivel a lány letér a helyes útról. Ha az erkölcsi tanulságok alapján vizsgáljuk a történetet, akkor az is érthetetlen, miért kell meghalnia a nagymamának, amikor ő semmi rosszat nem tett.

A Grimm testvérek mesegyűjteménye 1812-ben jelent meg, több mint száz évvel Perrault műve után. A szerzők a gyűjteményben két változatot is kiadtak a *Piroska és a farkas*ból. Az első változat nagyjából egyezik Perrault verziójával. A különbség az, hogy itt Piroska édesanyja jó tanácsokkal látja el lányát, a farkas javasolja, hogy szedjen virágot a nagymamájának, és hogy miután a farkas felfalta a nagymamát és a kislányt, megérkezik a vadász, aki kiszabadítja őket. Ezek után megbüntetik a farkast, köveket raknak a felvágott gyomrába, aki így elpusztul.

A másik verzióban Piroska újból kalácsot visz a nagymamának, és útközben találkozik egy másik farkassal, aki szintén letérítené a helyes útról. Ebben az esetben Piroska a nagymamához rohan, és el is meséli neki a történetet, majd bereteszelik az ajtót. A farkas itt is megérkezik, de végül a tetőről belezuhan a ciszternába, majd megfullad. A történet véget is ér azzal, hogy az ordas megérdemelte. Itt a folytatásban már egy érettebb Piroskával találkozunk.

Találkozhatunk olyan francia változatokkal is, melyekben a kislány és az ordas egy útkereszteződésben találkozik, és Piroskának itt kell döntenie, hogy merre halad tovább. „*Melyik utat választod, a varrótűkét vagy a gombostűkét?*” – kérdezi tőle a farkas. Az örömev ebben az esetben gombostűk útja, hiszen elég az anyagot összetűzni, mint varrótűvel szépen megvarrni, vagyis a valóságelvet követni. Bettelheim (Bettelheim, 2011) szerint a Grimm verzióban is az örömszerzés elvét követi, hisz kellemesebb elfoglaltság egy kislány számára a virágszedés, mint csak baktatni a nagymama felé a nehéz kosárral. Ez akkor marad csak abba, mikor a keze annyira megtelik a virágcsokorral, hogy már kényelmetlen fogni, ekkor döbben rá, mennyire elszaladt az idő, amit a kötelességére kellett volna fordítania. Piroska serdülőkori problémákkal kerül szembe, amiket nem sikerül megoldania. A nagymama adta Piroskának a piros ruhadarabot (amiről a lány a nevét is kapta), ami jelképezi azt, hogy az idős asszony vonzerejét a lánynak adományozta a szexualitást kifejező vörös bársonysapkával. Mivel a lány mindent megkap, ezért a való világban valós problémákkal szemben nem állja meg a helyét. A serdülőkori tapasztalás során, melyet jelképez, hogy a kislány mindenre rákérdez a nagymama ágyában fekvő farkastól, mind a négy érzékszervet használja. Hallás, látás, érintés, ízlelés segítségével igyekszik megérteni a világot a naiv lány. Fiatal még, nem érett még a szexualitás megértésére, mégis csábítja. Fiatalságát jól jelzi a kicsinyítő képzős alak is. „*Nem ahhoz volt túl kicsi, hogy viselje a sapkát, hanem ahhoz, hogy megbirkózzon azokkal a helyzetekkel, amelyeket a piros sapka jelképez, és amelyeket ő szinte kihív azáltal, hogy viseli a piros sapkát*” (Bettelheim, 2011, p. 178). Ebben az esetben érzelmi éretlenségről van szó, mely során fellép az ödipális konfliktus, vagyis a problémát úgy próbálja a lány megoldani, hogy az idősebb vetélytársat – akit ebben az esetben a nagymama a jelképez – megpróbálja kiiktatni. Elküldi a farkast az idős hölgy házához, aki már tudja, hogyan kezelje azt a helyzetet, amivel a kislány nem tud mit kezdeni. A farkas szerepe egyrészt a csábító, másrészt az állatias ösztönök képviselője, aki az örömszerzés elvét képviseli. Emellett racionálisan gondolkodva nem törhetünk pálcát az ordas felett, hiszen a való világban is a ragadozó állat arra törekszik, hogy megfelelő mennyiségű táplálékhoz jusson zsákmányszerzéssel. Ahogy Piroska a nagymamára küldi a farkast, hogy a vágyott szexualitás beteljesüljön, úgy tudja a farkas is, hogy el kell

intéznie a nagymamát, (vagyis az anyát) hogy kiélhesse azokat a vágyakat, amelyeket az anyától. Piroska tudattalan vágya ugyanis, hogy a farkas (vagyis az apja) csábítsa el őt. „*Nem is olyan régen bizonyos paraszti kultúrákban, amikor az anya meghalt, a legidősebb lánygyermek átvette az anya szerepét – minden szempontból*” (Bettelheim, 2011. p. 179). Természetesen Piroska erre még nem áll készen, ahogyan ez a történet folytatásában ki is derül. Ez a halálos vágy az aktus iránt a természetben is gyakran előfordul, több állatfaj nőténye felfalja a hímet a párosodás után. A Piroska és a farkas így a serdülőkben lejátszódó folyamatokat mutatja be. A kislány szemei kíváncsiságról árulkodnak, mely majd felemészti, mégis elhúzódik kissé a farkastól, tétovázik a következő lépés megtételétől. Eközben a farkas tekintete elszánt, nagyon jól tudja, mit csinál, egy feladata van: a csábítás. „*Míg Piroska enged az ösztön-én kísértéseinek, és ezzel elárulja anyját és nagyanyját, a vadász nem engedi meg, hogy érzelmei magukkal ragadják*” (Bettelheim, 2011, p. 181). A legtöbb gyermeknek és felnőttnek is rokonszenves, szimpatikus szereplője a mesének a vadász, aki kiszabadítja a farkas gyomrából a kislányt és a nagymamát. Első gondolata a férfinak, hogy lelövi az ordast, majd mégse enged az ösztön-én kísértéseinek, nem lövi le a régi ellenséget, fontosabbnak tartja megmenteni az idős hölgyet és a kislányt. Ez a mozzanat könnyebbé teszi megérteni az ösztön-én és a felettes-én közötti különbséget. Az erőszak sem zavar senkit, vagyis a farkas hasának felvágása a jó cél érdekében történik. Az egész mese során szinte végig szerepel az apa, mégis csak két szerepben jelenik meg. Mivel Piroska rejtett vágya, hogy az apja elcsábítsa, így először farkasként jelenik meg, majd pedig mikor szükség van rá, megmentőként. Mivel a cél az, hogy Piroska tényleg tanuljon a törtétekből, ezért nem a vadász, hanem ő maga találja ki a farkas büntetését, tudatosul benne, hogy meg kell szabadulni tőle, különben nem lehet továbblépni. Piroska és a nagymama nem hálnak meg a farkas gyomrában, viszont a has felvágásával, mint egy császármetszés esetén, újjászületnek. Ez azt jelképezi, hogy a gyermekeknek és bizony a felnőtteknek is jöhet olyan időszak az életükben, mikor a létezés egy magasabb szintjére léphetnek. A gyermekek számára nagyon vonzóak az olyan mesék, melyekben ez lehetséges. Ugyanis amikor a létezés egy magasabb szintjére lépnek, az életük sokkal boldogabbra változik. Piroska is tanul a hibáiból, ahogyan ez ki is derül a Grimm testvérek Piroska-történetének folytatásából. Jancsi és Juliska is sokkal jobb életet élnek, miután elpusztítják a boszorkányt és kijutnak a mézeskalács házból. „*A mese nem tartja véglegesnek, visszavonhatatlannak a halált, épp ezért általában sem megrendítőnek, sem borzalmasnak nem ábrázolja, inkább fenyegető veszélyként kezeli, és felszínre hozza, sőt néven nevezi a halállal kapcsolatos félelmeket, szorongásokat*” (Boldizsár, 2009, p. 7). A gyerekek sem tartják ezt véglegesnek, nem gondolják, hogy a mese véget ér Piroska lenyelésével. Ahogy a lány újra világra jön, a

gyermek meg tapasztalják, milyen is egy belső változás. A Grimm-féle változat tehát nem nyújt minden tanulságot tálcán elénk, mint Perrault, így sokkal több belső változás mehet bennünk is végbe, ahogy ez Piroskának is sikerült. „Amikor kivágják a farkas hasából, Pirooska a lét magasabb szintjén születik újjá: ezentúl mind apjához, mind anyjához való viszonya pozitív lesz, nem gyermek többé, fiatal lányként tér vissza az életbe” (Bettelheim, 2011, 187).

Mivel célunk az volt, hogy a gyerekekkel összehasonlíttassuk a Grimm fivérek változatát egy modern verzióval, az interneten és könyvekben hosszú keresgélés eredményeképpen egy sor, a gyermekek számára nem ajánlott adaptációt találtunk. A hosszú kutatás végén a választás Lisa Campbell Ernst *Pirooska és a farkasára* esett. Mivel angol nyelvű a szöveg, ezért saját fordításban közöltük velük a történetet, mely röviden összefoglalva a következő:

A történet a Grimm változathoz hasonlóan kezdődik, bemutatják nekünk a kislányt, elhangzik, hogy miért hívják Pirooskának, és hogy a nagymamájának visz majd valamit a kosárkájában. Viszont mindez biciklivel történik, és már muffin és limonádé van a kosárban. A farkas is feltűnik a színen, de nem a kislányra, hanem a muffinokra fáj a foga. Megtudakolja a nagymama címét, majd odasiet, de nem találja otthon az idős hölgyet. Nem ismeri fel a mezőn traktorozó nagymamát, így tőle is instrukciót kér a nagymama hollétéről. De az asszony igen jó erőben van, és nyakon csípi a farkast. Pirooska megjelenése végül megmenti a farkast az agyoncsapástól, aki végül a nagymamának fog dolgozni az újdonsült muffinboltban, Pirooskával egyetemben.

Egy korábbi tanulmányban már csoportosítottuk a modern meseátiratokat, mely alapján az általunk választott mese a 'túlmodernizált' kategóriába sorolható. Ennek jellemzője, hogy „a modern környezetben modern szereplőkkel játszó történet inkább hasonlít egy krimihez, mint egy meséhez. Mai világunk problémáival és tárgyaival találkozhatunk ezekben a cselekmény szintjén leegyszerűsített és teljes mértékben a varázslattól megfosztott művekben, melyek csak a cselekmény néhány pontján mutatnak egyezést az eredeti történettel. Felszínes szórakoztató irodalom lesz az eredmény, mely az eredeti mű mondanivalójából szinte semmit nem tud megőrizni” (Kopházi-Molnár, 2016, p. 209).

Így nem meglepő, hogy az általunk választott, főként szórakoztató céllal íródott történet nagyon sokban különbözik az eredetitől. A főszerep inkább a nagymamáé. A kislány itt is beleesik abba a hibába, hogy idegenekkel áll szóba, és a farkast a nagymamához küldi. A nagymama viszont annyival erősebb minden szempontból a farkasnál, mint a farkas az

eredetiben a nagymamánál. A nagyji jellege sokkal férfiasabb, elveszti a tipikus nagymama jellegét az 1998-ban íródott történetben. Itt az apa, vagyis a megmentő szerepe a nagymamára hárul; erőteljesen nyomon követhető a 20. század végére megváltozott családkép hatása és az átrendeződött férfi és női szerepek. A korábbi csábítót megjelenítő férfialak, a farkas, már csak egy egyszerű tolvajjá alakul, aki elővigyázatlan cselekedeteivel csak egy naiv kislányt képes átverni. Míg a Grimm-féle változatban a farkas agyafűrt és erős, a Campbell-verzióban a farkas jobban emlékeztet a magyar állatmesék farkasára. „*A róka egyetlen alkalmat sem szalaszt el, hogy rászédje a farkast (medvét), s még attól sem riad vissza, hogy megerőszkolja a juhakol alá ásott lyukba beszorult nőstényfarkast*” (Boldizsár, 1997, p. 104). A férfias nagymama könnyedén felismeri a veszélyt, vagyis az anyagi kár lehetőségét, könnyedén túljár a farkas eszén, fizikai erőfölényében megragadja, ki akarja iktatni a farkast, de Piroska megjelenése megállítja, nem akar erőszakosságot mutatni a kislány felé. A probléma megoldását a muffin elfogyasztása utánra halasztja, majd egy mindenki számára elfogadható megoldást ötöl ki. Munkát és fizetséget biztosít az élelmiszerhiánnyal küzdő farkas számára, aki már felhagyott korábbi ragadozó múltjával, és a könnyebb bűnözést választja a vadászat helyett, ahogy tapasztalhatjuk ezt a mai vadállatok gyakori betérésénél az ember által lakott területekre, hogy a hulladékban kutakodva ételmaradékhoz jussanak. Miközben megbízható munkaerőnek minősíti a farkast, a teljes receptet mégsem közli vele, az utolsó hozzávalót, mindig saját kezűleg ő teszi a muffinba. A farkas eléri célját, hiszen kedvenc csemegéjét fogyaszthatja nap mint nap, viszont sokkal több feladatot kap, mint korábban, amit el is végez lelkiismeretesen, így a legtöbb jellemfejlődés nála zajlik le. A nagymama karaktere nem fejlődik: ő két lábbal áll a földön a történet elejétől a végéig, megbirkózik a feladattal, amit Piroska ruház rá, hogy elbírjon a farkassal. Egyedüli fejlődésnek számít a többet ésszel, mint erővel motívum, mely során inkább hasznosítja a farkast az erőszak alkalmazása helyett, így mindketten jobban járnak. Piroska semmilyen veszteséget nem tapasztal, nem jár pórul, de mégis megtanulja, hogy ne álljon szóba idegenekkel, ahogy ezt az író nő közli velünk a történet végén. Bár a piros színű, szexualitást kifejező ruhadarab itt is szerepel, és Piroska anyja intése ellenére szóba elegyedik a farkassal, hogy a csábítás megtörténhessen, majd tudat alatt a nagymama kiiktatásának folyamata el is kezdődik a farkas elküldésével, ez a folyamat azonban megszakad a történet folytatásánál, a gyenge, beteg idős asszony híján. Mivel a történetben nem kerül elő az édesapa szerepe, illetve azt a nagymama veszi át, az ödipális konfliktus sem kerül megoldásra. Az apa hiánya, és az, hogy semmi komolyabb konfliktus nem történik a kislány szeme láttára, azt eredményezi, hogy nem kapunk egy felnőtt nőt a mese végére, maximum naivitásának egy részét veszti el a kislány, a serdülőkori problémák nem oldódnak meg.

2. A felmérés

A felmérésekhez, melyekre 2016 tavaszán került sor, tesztlap készült. Hipotézisünk szerint a gyerekek a modern adaptációt részesítik előnyben a klasszikus mesével szemben. Az eredeti Grimm testvérek által írt verziót és a Campbell-féle változatot is megmutattuk a gyerekeknek, így a *Piroska és a farkas* átismételve vagy megismerve mondhatták el gondolataikat a régi illetve az újabb meséről. Feltételeztük továbbá, hogy nem mindenki ismeri az eredeti *Piroska és a farkas* történetet, ami egy korábbi felmérés eredményeiből adódott. A felmérés két iskolában történt, a Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskolában és Gimnáziumban, és a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola Szent Mária Magdolna Gyakorló Általános Iskolájában. Kaposváron a felmérés a 2. c osztályban készült, ahol 21 kisgyerek válaszolt a kérdésekre. Először megkérdeztük az egész osztályt, hogy ki ismeri a *Piroska és a farkas* történetét, amire szerencsére mindenki jelentkezővel válaszolt, tehát az osztály minden tagja találkozott már valamilyen szinten az eredeti mesével. Ennek ellenére felolvastuk nekik a Grimm testvérek változatát, nehogy hiányos emlékeik alapján kevésbé tudjanak majd a kérdésekre válaszolni és összehasonlítani azt az új mesével. A mese után kiosztottuk a feladatlapokat, melyek közül mindegyik sorszámozott volt, hogy a második meséhez tartozó feladatlapokkal, személyenként is összevethessük az eredményeket. Az első mese és annak feldolgozása után következett a Campbell-féle verzió felolvasása és feldolgozása. A gyerekek itt is figyelmesen hallgattak, többeken látványos meglepődés volt tapasztalható a két történet közötti különbség hatására. A gyerekeknek tetszett a felmérés, többen kifejezték véleményüket a mesékkel kapcsolatban. A felmérés végén megkérdeztük, őket, hogy melyik történet tetszett jobban. Kézfeltartással jelezték a gyerekek, hogy közülük 13-an a Grimm-testvérek verzióját találják jobban, míg 8-an Campbell mellett voksoltak. Első ránézésre ez más volt, mint amit vártunk, de kíváncsian mentünk tovább a következő felmérés helyszínére, az abaligeti iskolába.

Az abaligeti Szent Mária Magdolna Gyakorló Általános iskolában 2016. április 1-én a napközis foglalkozás ideje alatt volt lehetőség a felmérésre, melyre a 2. osztályban került sor. Ez az osztály már nem olyan homogén, mint a kaposvári; sajátos nevelési igényű tanulók is járnak ide, de ez csak elősegítette a felmérés alanyainak változatosságát, kisebb segítséggel ők is kielégítő választ tudtak adni a kérdésekre. Az osztály létszáma 11, ebből sajnos hiányoztak, így nem dolgozhattunk teljes létszámmal. Így végül, kereken 30 gyermekkel tudtuk felmérni a *Piroska és a farkas* eredeti és modern verzióját. Nagy örömünkre itt is mindenki ismerte az eredeti Grimm-féle változatot, vagy legalábbis találkozott már vele. Ez a felmérés is, csakúgy,

mint a másik, nagyjából 40 percet vett igénybe. A feladat végén tőlük is érdeklődtünk arról, hogy melyik változat tetszett jobban. A Grimm féle eredeti verzió 6 szavazatot kapott, míg a Campbell-féle a maradék hármát szerezte meg. Ebben az esetben is megdőlni látszott hipotézisünk.

3. A válaszok elemzése

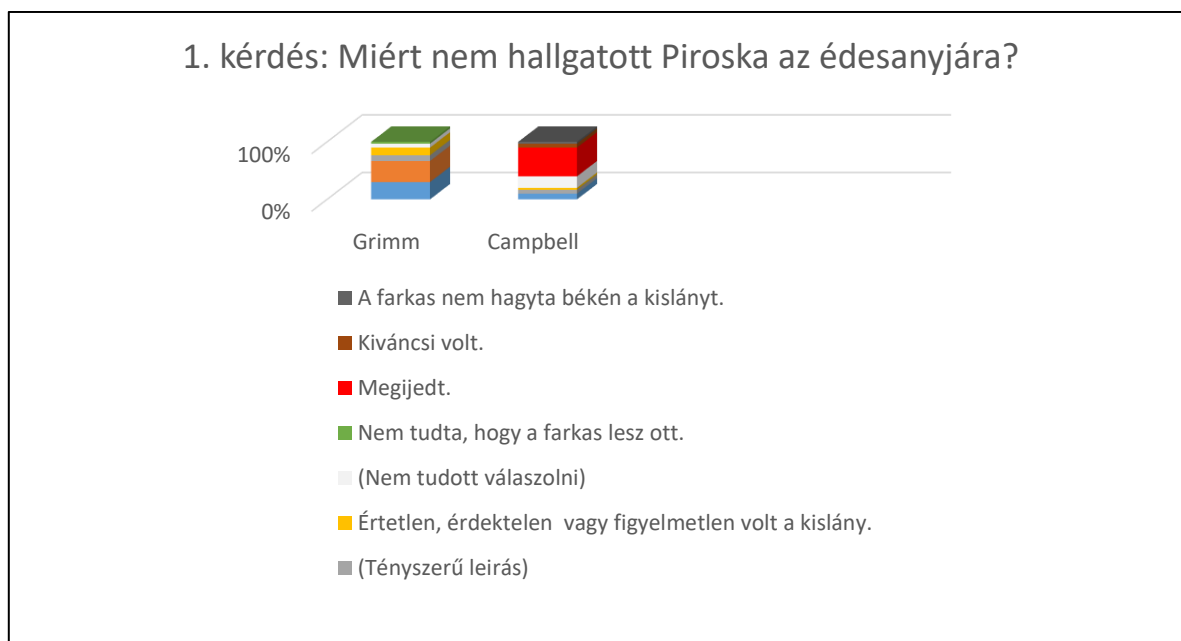
A kézfeltartásokat figyelembe véve, Kaposváron a gyermekek 61,9%-ának jobban tetszett a Grimm testvérek *Piroska és a farkasa*. Abaligeten is a régi verzió vezetett, az osztály 66,6%-a kedvelte jobban az eredeti történetet. Természetesen ennél részletesebben is el kell merülnünk a témában, hiszen a kézfeltartásos szavazás nem teljesen mérvadó, mivel az alanyok könnyen befolyásolhatók, főleg ha gyermekekről van szó. Egy barát szavazata, vagy egy társaságé, ha nem akarnak kilógni belőle, tehát a többség akarata, hatással lehet a döntésükre. Mindenesetre első ránézésre a *Piroska és a farkas* legismertebb változata győzött a gyermekeknél, de tekintsük át részletesen a feladatlapok 7 kérdésére adott válaszokat!

3.1 Mit gondolsz, *Piroska* miért nem hallgatott az édesanyjára?

Mindkét feladatlapon ez a kérdés szerepelt elsőként. *Piroska*, aki jó körülmények között él, édesanyja szereti, figyel rá, helyes viselkedésre neveli, nagymamája szereti, mégsem fogad szót. Mindkét mesében hasonló a helyzet, de a Campbell-félében talán kevesebb esélye van nem megszólalni a kislánynak, hiszen a farkas ráugrik. Ebben az esetben azonban az élete nem forog veszélyben, hiszen a farkasnak a muffinokra fáj a foga. A virágszedés esete csak az első mesében fordul elő. A gyermekek különböző válaszokat adtak a Grimm-változatra. 9 gyermek úgy gondolta, hogy *Piroska* nem érezte gonosznak a farkast, vagy szimpatikus volt neki a kedvessége, megnyerő volt: „Mert, a farkas kedvesen szólt hozzá.” „Nem tudta, milyen gonosz volt a farkas.” „Azért, mert az járt a fejében, hogy a farkassal barátok lehetnek.” 11-en, úgy gondolták, hogy a virágok szépsége csábította el *Piroskát*, vagy jobb szórakozásnak tartotta, mint azt, hogy egyből a nagymamához siessen: „Azért, mert jobb volt virágot szedni”; „Azért, mert játszani akart”; „Mert, jó ötletnek tartotta a virágot” stb.. 3-an tényszerűen leírták, mit nem tett úgy *Piroska*, ahogy az édesanyja kérte tőle, tehát félreértették a kérdést. 4 válaszadó érdektelenséget, értetlenséget vagy figyelmetlenséget feltételezett a kislányról, illetve volt, aki szerint *Piroska* viccnek gondolta a felszólításokat: „Mert azt hitte, viccel”. Ennél a válasznál felmerülhetne a kérdés, hogy ki viccel, hiszen a 25. fiú válaszadó, nem jelölt meg alanyt a válaszában. 2-en nem tudtak erre a kérdésre válaszolni. 1 válaszadó szerint a kislány nem tudta,

hogy a farkas lesz ott, talán ez zavarhatta meg és ebben az állapotban válaszolt a farkasnak: „Azért, mert nem gondolta, hogy egy farkas lesz ott”. Tehát a Grimm-mese Piroskája a gyermekek szemében egy naiv kislány, aki könnyedén elcsábul idegeneknek, sőt nem figyel, vagy nem is érdekli a szülők intése. Ha összegezzük a válaszokat, kerekítve a gyermekek 80%-a gondolja ezt így.

A Campbell-féle mese esetében 15 gyermek úgy gondolta, hogy az ijedség lehetett az oka, hogy a kislány megfélemezett édesanyja szavairól, és szóba elegyedett a farkassal. 2-en úgy gondolták, hogy a gyermek kíváncsisága miatt kezdtek beszélgetni, 3 válaszadó szerint Piroska nem gondolta gonosznak a farkast, illetve nem gondolta, hogy ráugrik. A 23. lány válaszoló ebben az esetben a farkas helyett rókát írt, de ezt vegyük figyelmetlenségnek. 6-an vagy nem tudtak válaszolni, vagy értelmezhetetlen lett a válaszuk. 1 válaszoló szerint a kislány nem figyelt édesanyjára, 2-en tényként írták le, hogy miként nem hallgatott édesanyjára Piroska. 1 válaszoló szerint azért alakult ki a párbeszéd, mert a farkas nem hagyta békén a kislányt. A Campbell-féle mesében a gyerekek jobban meg tudták érteni Piroskát, miért nem úgy cselekedett, ahogy édesanyja kérte tőle. Összesen 20% gondolta úgy, hogy a kislány naiv volt, vagy figyelmetlen volt a szülővel szemben, viszont egy olyan válasz sem érkezett, melyben Piroskát nem érdekelte volna édesanyja intó szava. Az előző mese 80% százalékához képest ez a 20% erőteljes csökkenés, ami annak köszönhető, hogy a két szituáció különbözik egymástól, és a gyerekek a fizikai kontaktust, vagyis a farkas biciklire támadását nehezebben elkerülhető helyzetnek tekintették. Az első kérdésre adott válaszok összevetése az 1. ábrán látható.

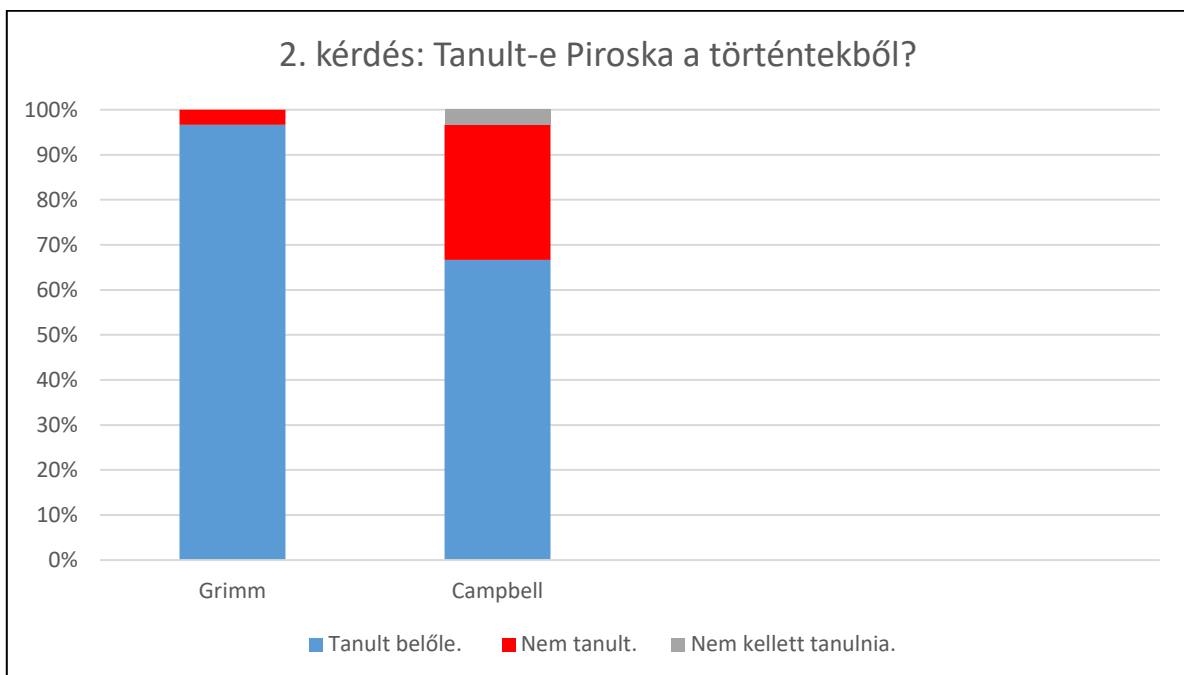

1. ábra. Miért nem hallgatott Piroska az édesanyjára?

3.2. Szerinted tanult a kislány a törtétekből?

A Grimm-mese végén Piroska megígéri, hogy soha többé nem tér le az útról, és nem szaladgál be az erdőbe, ha édesanyja ezt megtiltotta. Ígérete alapján és az átélt traumák után az olvasó könnyedén hisz neki. Miután a farkas lenyelte a nagyanyját is és őt is, bár nem halt meg egyikük sem, ahogy mondja, nagyon félelmetes volt az ordas gyomrában. Ezek után elvárás a kislány jellemfejlődése. Ezt a választ a Grimm testvérek meg is adják a folytatásban, ahol a kislány már nem áll le beszélgetni a farkassal, hanem egyből a nagymama házához fut. A Campbell-féle változatban a kislány egyedül azt tanulja meg, hogy ne álljon szóba idegenekkel. Bár a mese végén kiderül, hogy a kislány ételfutárként dolgozik, így nehéz elképzelni, hogy nem áll szóba idegenekkel, hiszen ez hozzátartozik a feladataihoz. Érdekes, hogy annak köszönhetően, hogy Piroska szóba állt a farkassal, az rátalált a nagymamára. Ő azonban mégsem bántotta az ordast, sőt egy éhbérért dolgozó alkalmazott lehetőségét kihasználva elindította a saját muffingyárát. Így azt tapasztalhatjuk, hogy a mese szövege szerint a kislány tanult ugyan a törtétekből, ha belegondolunk semmi rosszat nem tapasztalt, még jól is járt ő és a családja is a farkas támadásával, és az idegenekkel való párbeszéddel. A Grimm-mesére adott válaszok esetében 30-ból 29-en (96,66%) úgy gondolták, hogy Piroska tanult a törtétekből, a válaszok fel is sorolták mi az, amit tanult: „Azt tanulta, hogy nem beszél idegenekkel”; „Megtanulta, hogy ne hallgasson idegenekre”; „Sose tér le az útról”; „Azt, hogy hallgatni kell az anyukájára”; „Megtanulta, hogy ne mászkáljon az erdőben”. Egy válaszadó volt, aki úgy gondolta, hogy a kislány nem tanult a törtétekből. Mivel további magyarázatot nem írt válaszához, így nehéz pontosan meghatározni, miért is gondolta ezt a 6. sorszámú lány válaszadó. Gondolhatnánk arra, hogy esetleg nem volt számára szimpatikus Piroska karaktere, viszont a későbbi válaszaiból kiderül, hogy Piroska is tetszett neki a meséből. A Campbell-féle változatra feltett kérdésre adott válaszok esetében 20-an gondolták úgy, hogy a kislány tanult a törtétekből (66,6%). Itt le is írta egy gyermek, hogy azt tanulta, ne álljon szóba idegenekkel. 9-en úgy gondolták, hogy a kislány nem tanult semmit a törtétekből, 1 válaszadó volt, aki talán a legkifejezőbb választ adta a kérdésre, ő ugyanis azt írta, hogy nem kellett tanulnia semmit. Tehát a 14. sorszámú fiú rátapintott arra, hogy a modern verziónál hiányzik az a szintű trauma, ami hatással lenne a kislány fejlődésére, és a történet végén egy felnőtt nőt kapnánk egy muffint szállító, biciklizető Piroska helyett. A válaszok aránya igen megváltozott, a 96,66% után 66,6%-ra csökkent azoknak a száma, akik szerint a kislány tanult a történetből (2. ábra). A 30%-os csökkenés az előbb említett finomításnak köszönhető. Mivel az erőszak is kevésbé központi téma Campbellnél, így a gyerekek szinte 100%-os egyetértése is lecsökkent annak a

kérdésnek a kapcsán, hogy a kislány tanult-e a törtétekből. Ez a harminc százalék Campbellnél valószínűleg a „nem tanult semmit a törtétekből” válasz táborát erősíti. A korábban említett 6. sorszámú lány válaszdó a modern verziónál nem várt módon úgy gondolta, hogy Piroska tanult a törtétekből. Tehát a Grimm testvérek szigorú tündérmeséjének erőszakos cselekedeteiből nem tanult a lány, Campbell (nem különösebben ijesztő) farkasának kerékpártámadásából viszont igen. Ha azonban másik oldalról közelítjük meg a kérdést, akkor abban igaza lehet a kislánynak, hogy a bűnbe esett farkasnak való megbocsátás tanulságos eset lehet, de ezzel bővebben a következő kérdésnél fogunk foglalkozni.

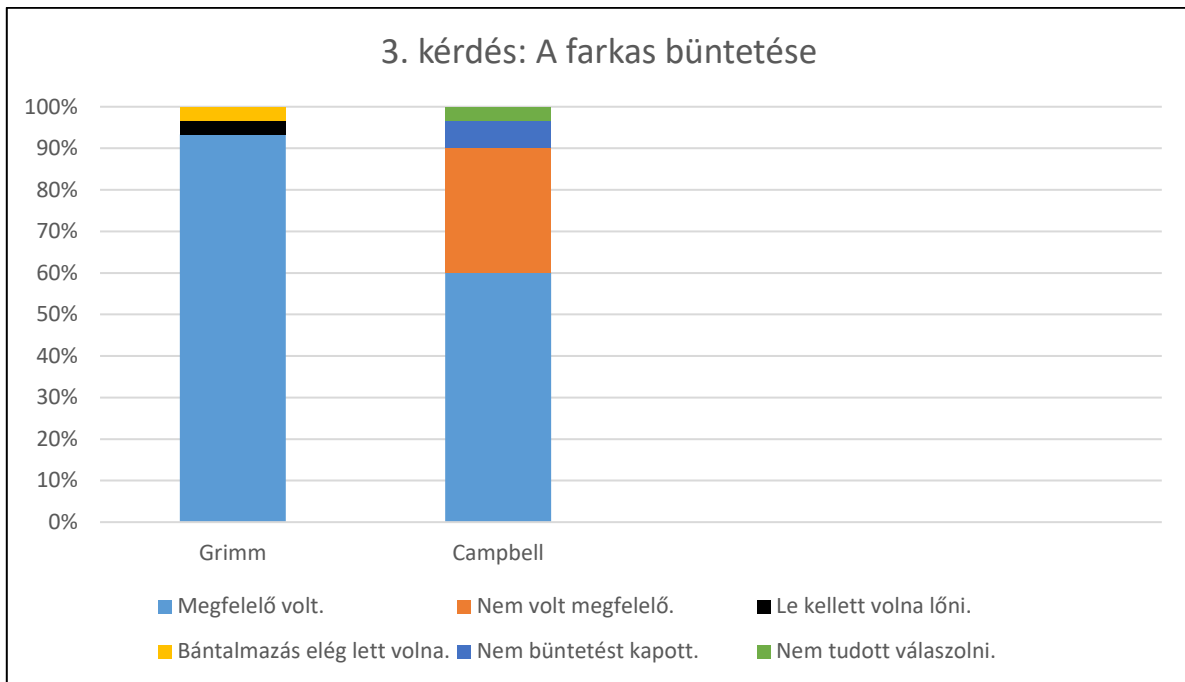

2. ábra. Tanult-e Piroska a törtétekből?

3.3. Mit gondolsz, a farkas megfelelő büntetést kapott a tetteért?

„A tündérmese nem mutatja éppenséggel rózsás színben a világot: éppen elég erőszakos cselekedettel találkozhatunk benne, beleértve azt is, amely a két nőt megmenti, a farkast pedig elpusztítja: azaz amikor felvágják a farkas hasát, és köveket varrnak bele” (Bettelheim, 2011, p. 186). A Grimm testvérek meséjében az ordas büntetése halál, meglakol orális mohósága miatt. Történhetne ez úgy is, hogy megmentik a nőket, aztán agyonlövik a még alvó farkast, de Piroska ötlete nyomán megtöltik az ordas gyomrát kövekkel. A mai kor gondolkodását mutatja be ehhez képest Campbell: a támadó farkas munkát kap, és napi szinten hozzájut a vágyott csemegéhez, amit addig ellopni készült. Természetesen itt szó sincs arról, hogy megenné a nagymamát és Piroskát, így érthető a büntetés mértékének csökkenése. Emellett a farkas a

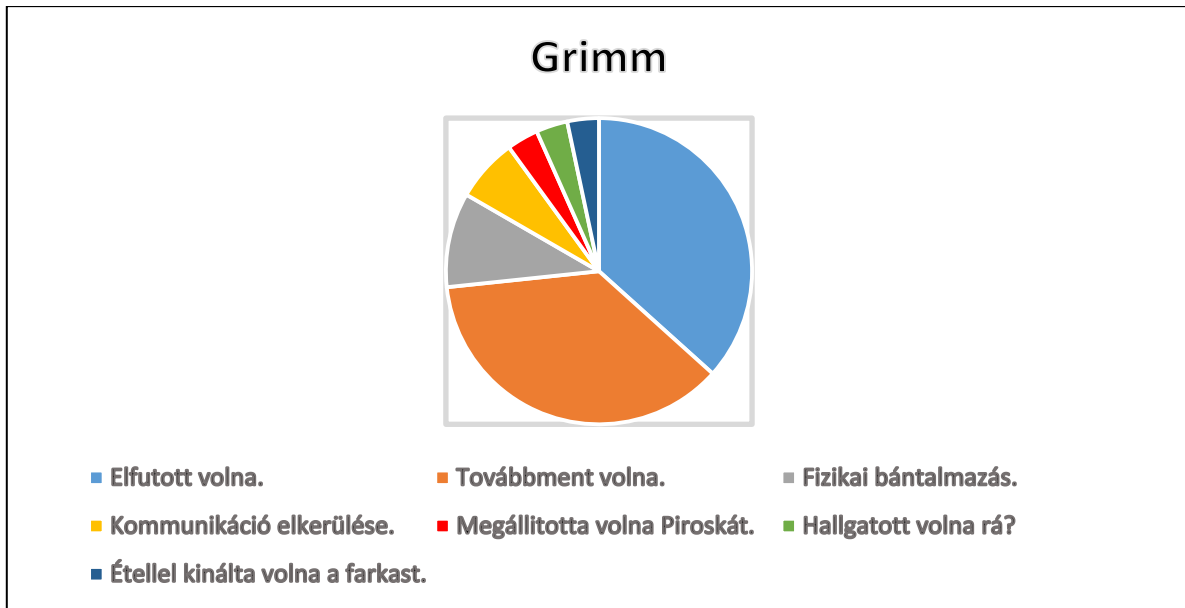
modern verzióban nem egy tipikus tündérmese farkasa, ahogy a nagymama sem. Könnyedén felkapja a farkast, így akár rókának is gondolhatnánk a gonosztevőnket, ha a realitás talaján próbálnánk megközelíteni az esetet. Tehát két teljesen különböző jellemű farkas büntetésének megítélését bíztuk a gyermekekre, aminek eredményeit a 3. ábrán láthatjuk. A Grimm testvérek ordasát 28-an úgy ítélték meg, hogy megérdemelte büntetését. 1 válaszadó szerint le kellett volna lőni a farkast. Itt felmerülhet a kérdés, hogy az 5. sorszámú fiú vajon a has felvágása előtt vagy után lőtte volna le a farkast. Mivel egy későbbi kérdés során leírja, hogy tetszett neki, hogy felvágta a farkas hasát, így arra a következtetésre juthatunk, hogy a nők megmentése után tette volna ezt. 1 válaszadó úgy gondolta, elegendő lett volna a farkasnak egy kiadós verés is. Az előző bekezdésben már említett 6. lány válaszolt így a kérdésre. Korábban úgy gondolta, hogy Piroska nem tanult Grimmék farkasának támadásából, így a farkasnak sem szánt halálos büntetést. A Campbell-változatra adott kérdések esetében 8 válaszadó gondolta úgy, hogy a farkas megfelelő büntetést kapott, 9-en érezték úgy, hogy a farkas nem megfelelő büntetést kapott. Nyilván ebben az esetben gondolhattak enyhébb vagy súlyosabb ítéletre is, de a válaszok tömörségéből ezt nem lehetett megállapítani. 2-en úgy vélték, hogy a farkas nem is büntetést kapott a nagymamáéktól, inkább nagyon is jól járt. 1 gyermek nem tudott válaszolni erre a kérdésre. 33,33%-kal csökkent tehát ebben az esetben azoknak a száma, akik szerint a farkas megérdemelte a büntetését az eredeti meséhez képest. Az ellentábor ebben az esetben 36,66%-ra duzzadt, mely valós képet fest a két mese közötti különbségről. A 7. lány szerint a farkas nagyon jól járt. Ha belegondolunk, a farkasnak tényleg sokkal jobban végződött a mese az elődjéhez képest. Nyilván Campbell farkasa nem is volt olyan gonosz és ravasz, egy igazi rosszfiút megtestesítő ragadozó, akit ki kell iktatni, hogy békében élhessen Piroska és környezete. Az előző farkast a vadász régóta üldözte, ennek köszönhető az is, hogy majdnem engedett ösztöneinek, melyek szerint egyből kivégezte volna az állatot. Az új farkas nem számít úgymond veszélyes bűnözőnek, nem üldözi a vadász, de a rendőrség sem, és egy fizikai munkához szokott nagymama is könnyedén elbánik vele. Nem kapja be sem Piroskát, sem a nagyit, csak muffint akar lopni, amit a történet végén meg is kap tetszőleges mennyiségben, igaz meg kell érte dolgoznia. Az előző farkas két nőt is felfal, és a végén halállal lakol. A gyermekek nagy része a Campbell-mesében úgy ítélte meg, hogy megfelelő büntetést kapott a farkas. Kisebb bűn, kisebb büntetés, könnyebb megbocsátás.

3. ábra. A farkas büntetése

3.4. Te mit tettél volna Piroska helyében, mikor megállította a farkas?

Ez a kérdés volt az, melyben megtapasztalhattuk, mennyire engedik szabadon a fantáziájukat a gyermekek, mennyire képzelik magukat a piros csuklyás kislány helyébe. Nagy lehetőség ez minden gyermek számára, hiszen ez az a pont a történetben, ahol egy ellentétes lépés hatására talán ma el sem mesélhetnénk a történetet, hiszen teljesen máshogy végződne. Ki futna el? Ki sétálna el válasz nélkül? Ki mondana rossz címet, hogy a farkas más irányba induljon, nehogy rátaláljon a nagymamára? Piroska lelki fejlődése nem ment volna végbe a farkas nélkül, és mi sem tanulnánk a meséből, ha a kislány egyből tudná, mit kell tennie, és szó nélkül otthagyja a farkast, a nagymamánál nagyot köszön, majd a nagymama egyből jobban lesz a neki hozott elemózsiaától. Campbell története során a kislány nagyobb kényszerhelyzetbe kerül, hiszen a farkas ráugrik a biciklijére, és ahogy a gyerekek nagy része gondolta, zavarában beszél a farkassal. Viszont még ebben a mesében is lehetett volna ravaszabb a kislány, bár a történet a nagymama felfutó vállalkozását így negatív irányba billentette volna, avagy létre sem jött volna a muffingyár. Tehát mindkét történet során a kislánynak és a farkasnak találkoznia kellett, és Piroskának naivan hinnie kellett abban, hogy a farkas kedves, és csak udvarias társalgásra vágyik vele. A konfliktus és a különböző traumák elengedhetetlenek a fejlődés és a boldog végkifejlet szempontjából. A Grimm-történettel kapcsolatban született válaszokat a 4. ábra foglalja össze.

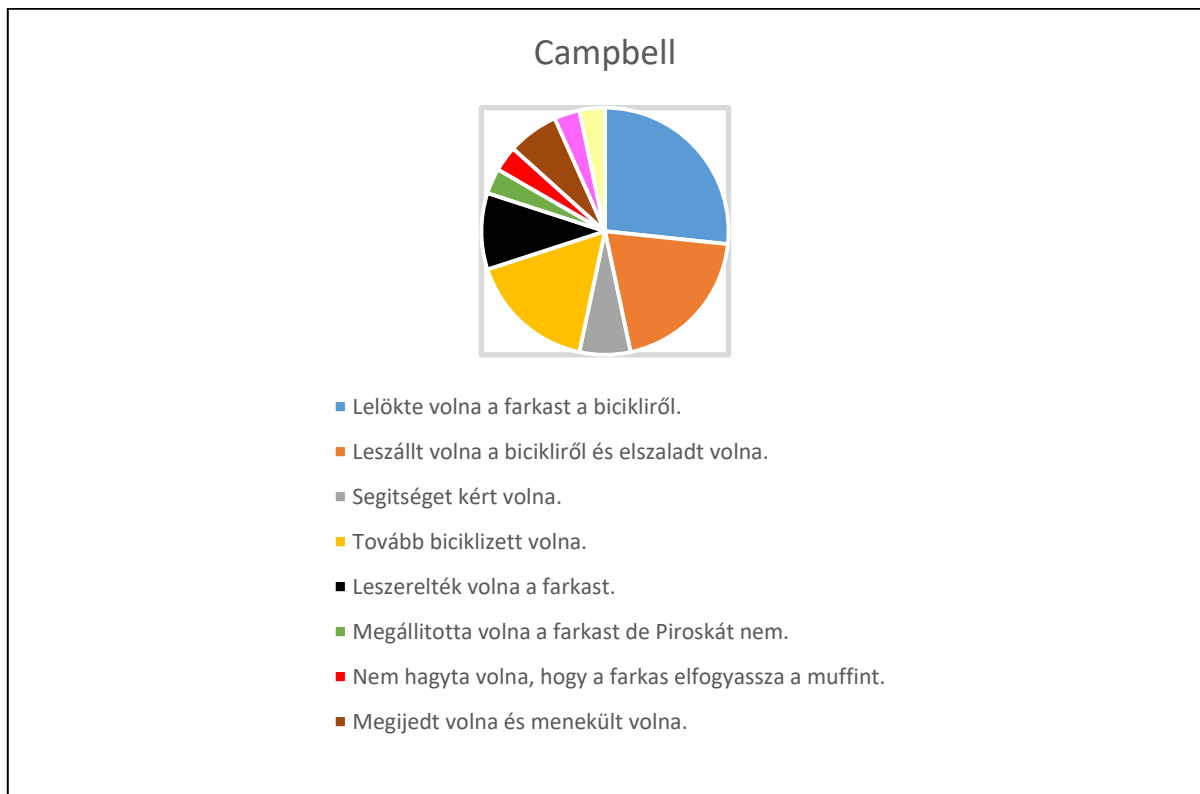

4. ábra. Te mit tettél volna Piroška helyében mikor megállította a farkas? (Válaszok a Grimm-mesére feltett kérdésre)

11-en gondolták úgy, hogy elfutottak volna a farkassal való találkozáskor, és ugyanennyi továbbment volna. 3 válaszadó úgy gondolta, hogy fizikai bántalmazással viszonzta volna a farkas udvarias közeledését. Érdekes, hogy a három válaszadóból 1 lány volt. A megfogalmazás érdekes, míg a fiúk: „*Megverném.*” *Megütöm és kigáncsolom*” válaszokat írtak, addig a lány egy sokkal kevésbé öntelt módon ezt: „*Bunyóra hívom*”. A fiúk magabiztosan állítják, hogy ők kerekednének felül a farkassal szemben, mint minden rendes tündérmesében szereplő királyfi, aki legyőzi a gonoszt, és következik a boldog végkifejlet. Ketten nem hallgattak volna rá, vagy nem szóltak volna hozzá. 1 válaszadó magát úgy helyezte el a történetben, hogy Piroška is ott van mellette. Megállította volna a kislányt, mielőtt a végzetes hibát elköveti. 1 válaszadó ezt a választ írta: „*hallgattam volna rá*”, amiből nem derül ki, hogy mire. A legötletesebb válasszal a 14. fiú válaszadó állt elő, aki egy kalácsot adott volna az ordas szájába. Önzetlen cselekedet, mely egy jóval érettebb Piroškára vallana. A farkas megetetésével a kislány biztonságban eljuthatott volna a nagymamához, hiszen a ragadozó étvágya csökkent volna, élelemszerzéssel kapcsolatos terveit elhalasztotta volna. Az önzetlen cselekedettel akár még hosszú távon is biztonságban élhettek volna együtt a főszereplők.

A modernizált világ alakította Campbell farkasát is ragadozóból süteményt csenő tolvajjá. Az ezzel a mesével kapcsolatos ötleteket az 5. ábra foglalja össze. A Campbell történet kapcsán 8 gyermek úgy gondolta, hogy lelökte volna a farkast a bicikliről, 6-an leszálltak volna a bicikliről, és elszaladtak volna. Ketten segítséget hívtak volna, 5-en tovább bicikliztek volna, 3-an megtámadták volna. Ez a hármas most csak fiúkból állt. 5. fiú: „*megdobálom kővel*”. 17.

fiú: „megrúgtam volna”. 25. fiú: „lealtatóztam volna”. Az 5. és a 17. fiú ebben az esetben is fizikai bántalmazásban részesítette volna a farkast. 1 válaszadó, vagyis a 10. lány újra Piroskával együtt jelent volna meg a történetben, aki megállította volna a farkast, viszont a kislányt már nem. Itt a 10. lány valószínűleg arra gondolt, hogy feltartóztatja a farkast, ne érjen Piroska közelébe. 1 válaszadó nem hagyta volna, hogy a farkas megegye az éppen szállított muffint. 2-en megijedtek és menekültek volna, de az nem derül ki, hogy mivel és hogyan léptek volna meg a farkas elől. 1 válaszadó nem beszélt volna vele, 1 pedig megfordult volna, és hazatekert volna az otthon biztonságába.

**5. ábra. Te mit tettél volna Piroška helyében, amikor megállította a farkas?
(Válaszok a Campbell mesére feltett kérdésre)**

A Grimm-meséhez képest 16,66%-kal csökkent azoknak az aránya, akik elszaladtak volna. Ennek oka a közel sem olyan félelmetes farkas, a százalékok egy része abba a 26,66%-ba került át, akik lerúgták volna a bicikliről a támadójukat. A tényleges fizikai bántalmazás aránya nem változott, ebből két személy ugyanaz maradt, mint a Grimm testvérek történeténél, viszont mindhárman fiúk voltak. A fiúk véleménye nem változott a farkassal kapcsolatban, viszont a lány már nem érezte olyan szintű veszélynek kitéve magát, vagyis Piroskát, hogy összetűzésbe keveredjen vele. Érdekes, hogy Campbell történetében a 14. fiú már nem adott volna ételt a

farkasnak, csak egy lökéssel földre taszította volna, és továbbhajtott volna. Az a farkas, amelyik hústra vágott, kalácsot kapott volna, amelyik süteményre vágott, csak egy rúgást vagy lökést.

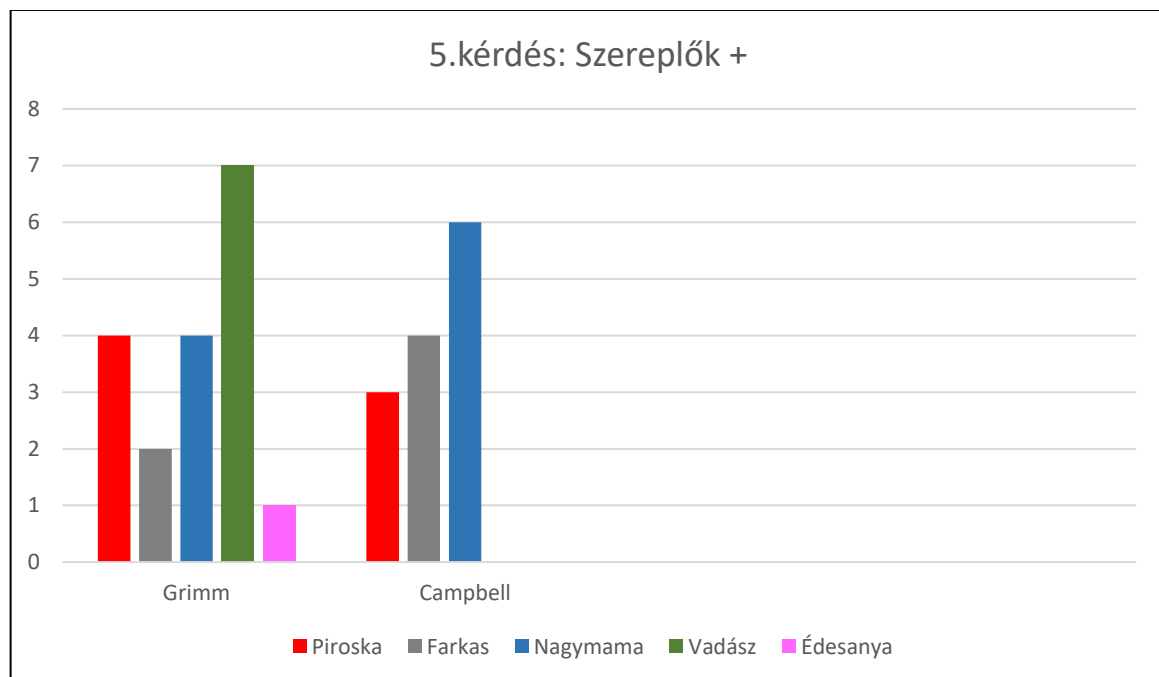
3.5. Sorold fel, mi tetszett a mesében!

A gyerekek ebben az esetben bármit leírhattak, ami tetszett nekik: szereplőket, történéseket, tárgyakat stb. Egy ember több mindent írhatott, többen éltek is ezzel a lehetőséggel. Kíváncsiak voltunk, hogy a szereplők megítélése hogyan változik majd a két mese között. Vajon aki a legszimpatikusabb volt az első mesében, tartja-e majd a pozícióját? A cselekmény melyik része kapja majd a legtöbb negatív szavazatot? Kádár Annamária kutatásai azzal kapcsolatban, hogy a kisiskolás gyermekek melyik meseszereplővel képesek azonosulni a legjobban, és kik a legelutasítottabb szereplők, a következőket tárják elénk:

„A választott mesehősök esetében az azonosulási kategóriában a legnagyobb népszerűségnek Hófehérke és Hamupipőke örvend, őket követi Csipike, valamint a király, királyfi, Micimackó, Vuk, tündér, oroszlán, Piroska. Az elutasított mesehősök között az élen a boszorkány jár, őt követi a sárkány, Csipike, a farkas, Piroska, az oroszlán és az egér” (Kádár, 2013, p. 144).

Piroska, Csipike, és az oroszlán kerültek bele mindkét kategóriába. Mindegyikőjükben van valami, ami vonzó, és valami, amivé nem válnának a gyerekek. Csipike gonosz volt, uralkodni akart az erdő lakóin, majd megváltozott és szerethetővé vált. Az oroszlán hatalmas, erős, vonzó teremtés, de mivel ragadozó, ezért elpusztítja a többi állatot is, ami félelmetessé teszi. Piroska pedig szép, csinos, piros ruháskát hord, mindenki szereti, de nagyon naiv, és megeszi a farkas. A farkas csak a negatív kategóriába került bele Kádár Annamária kutatásai alapján. A kigyújtott válaszok alapján elkülönítettük a szereplőket, a helyszíneket és az eseményeket. A szereplők esetében a legtöbb szavazatot a Vadász kapta, a szimpatikus megmentő, aki az apaszerep képviselője. Holtversenyben szerepeltek a második helyen 4–4 szavazattal Piroska és a nagymama, a vadász által megmentett személyek. A harmadik helyen a farkas szerepel 2 szavazattal, tehát ebben a felmérésben volt, akinek a farkas is szimpatikus volt. A történet legkevesebbet említett szereplője, az édesanya is kapott egy szavazatot, így a negyedik, vagyis az utolsó helyre került, más szereplő nem lévén. A helyszínek esetében kettőt említettek a gyerekek: 2 szavazatot kapott a virágos rét, és egyet a nagymama kunyhója. A nagymama lakóhelye egy fantáziánkban kellemes, takaros kis épület, mégis a történetben negatív események színhelye, ez okozhatta a kevés szavazatot. Az eseményeknél a legtöbb említést a

farkas elpusztítása kapta, illetve annak megbüntetése (felvágás, telepakolás, ölés, nyúzás), ezt összesen 11-en írták. A gonosz elpusztításához szorosan kötődő megmentés van a második helyen, bár csak 3-an írták ezt válaszul. Egy szavazatot kapott a *Piroska és a farkas* híres kérdéssorából a „*Nagymama, miért olyan nagy a füled?*”. Ezek azok a mondatok, melyekről elsősre a piros csuklyás kislány meséje jut eszünkbe. Ugyanúgy 1 szavazatot kapott a nagymama gyógyulása, ami a 20-as fiú számára volt a legszimpatikusabb történet. A Campbell-történet ugyanezen kérdésénél is bizonyította a fiú empátiájának fejlettségét válaszával. 3 tanuló nem emelt ki semmit véleménynyilvánításában. És melyek voltak a gyermekek számára legszimpatikusabb elemek? A szereplők közül a legtöbb szavazatot a nagymama kapta (6), sokaknak tetszett a férfias, határozott és erős nagymama alakja. Kettővel több szavazatot kapott, mint a Grimm-verzióban. A második helyen Piroska áll, 3 szavazatot kapott, ami viszont eggyel kevesebb. A kislány ebben a történetben kevesebbet is szerepel, és az a kevés cselekmény, amiben részt vesz, nem vonzó a gyermekek számára azonosulás szempontjából. 1 szavazatot a farkas is kapott, viszont 3 szavazatot érkezett a segítő farkasra, aki összesítve itt szimpatikusabb szereplő, mint Piroska. Nem sajnálják Piroskát, mivel semmi baja nem történik. Aki itt bajba kerül, az a farkas, akit olyan könnyedén elkapnak, mint a Grimm-mesében Piroskát, ez a párhuzam cserélheti fel a szimpatizálás arányait a szereplőknél. A 6. ábrán láthatóak a szereplőkre érkezett pozitív válaszok.

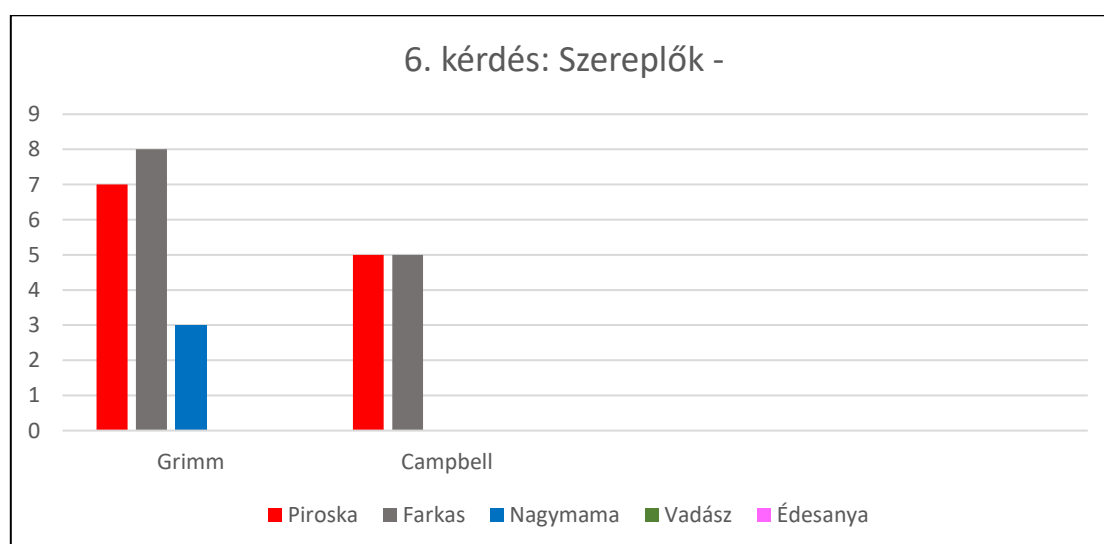

6. ábra. A szereplők pozitív értékelése

A kedvenc helyszín a muffingyár lett, hiszen már maga a gyár gondolata is étvágygerjesztő, mind felnőtteknek, mind gyermeknek. Ez 2 szavazatot kapott, míg 1 gyermek voksolt a mezőre. A cselekmény szempontjából itt emelném ki a 20. fiú újabb választát, neki ugyanis az tetszett, hogy senkinek nem esett baja. Mindkét mesében a pozitív cselekményeket emelte ki. Különböző tárgyak is megjelentek a kedvencek között az új verzióban, a legtöbb szavazatot itt a muffin kapta (9). A történet második nagy kedvence a traktor lett, ami 8 szavazatot szedett össze, ebből egy szavazat származott lánytól. A bor helyett Piroska limonádét vitt a nagymamának, ez 2 gyermeknek tetszett. A Grimm-mesénél sem az ital, sem az étel nem került a listára; az író jó választott: a muffinnal és a limonádéval könnyebben felkeltette a gyerekek érdeklődését. 5 szavazó volt, aki nem tudott választani, minden tetszett neki a mesében.

3.6. Sorod fel, mi nem tetszett a mesében!

Ehhez a kérdéshez is írhattak szereplőket, helyszíneket, cselekményt vagy tárgyakat. A Grimm-mese esetében szereplőként a legtöbb negatív szavazatot a farkas kapta (8), de mögötte egyetlen szavazattal maradt csak le Piroska (7). Őket a nagymama követi 3 említéssel. A pozitív szavazáshoz képest a három főszereplőre sokkal többen voksoltak negatívan. A vadász a farkas megölése miatt kapott egyetlen negatív szavazatot, ez a válasz a 15. lánytól származott, aki a 3-as számú kérdésnél egyetértett a farkas büntetésével. Ezt az ambivalens esetet annak is betudhatjuk, hogy időközben meggondolta magát, vagy megsajnálta a farkast. A 7. ábrán található diagramon a szereplőkre érkezett negatív szavazatokat láthatjuk.

7. ábra. A szereplők negatív értékelése

A negatív események esetében két szavazat érkezett arra, hogy követ raktak a farkas hasába. A 20. és a 25. fiúnak nem tetszett ez a megoldás, a 3. kérdésnél azonban mégis egyetértettek a farkas büntetésével. Ugyanaz a helyzet állhat fenn náluk is, mint a 15. lánynál. Két gyermeknek nem tetszett, hogy a farkas megállította Piroskát. A legtöbb negatív szavazatot a nagymama és Piroska elfogyasztása kapta, 5-en szavaztak így, vagyis a gyermekekben a legtöbb ellenérzést a történet legdrámaibb eseménye váltotta ki. Az előző kérdésnél a helyszínek közül egy szavazatot kapott a nagymama kunyhója, ugyanígy itt is. A gyilkosságok helyszínéül szolgáló házikó rossz érzést kelthetett az egy szavazatot leadó gyermekben, azért kerülhetett be ebbe a kategóriába is.

Lássuk a Campbell-mesére adott válaszokat! Erre a kérdésre 11-en vagy nem szavaztak, vagy azt jelezték, hogy minden tetszett benne, 1 szavazó pedig véletlenül ugyanazt a választ adta erre a kérdésre is, mint az ötödikre. Ebben a történetben Piroska 5 gyermeknek nem tetszett. Itt is több negatív szavazatot kapott a kislány, mint pozitívat. A farkas is 5 embernek nem tetszett. Mind a két szereplő kevesebb negatív említést kapott, mint a Grimm-variációban, a modern verzió új elemei elvonták a figyelmet a szereplőkről. A nagymama nem kapott negatív szavazatot, egyedül az a cselekedete, mely során el akarta taposni a farkast (1). Két gyermeknek nem tetszett, hogy a farkas felugrott a biciklire, ugyanannyi válaszdót zavart a Grimm-mesében is, hogy a farkas megállította Piroskát. Tehát ez a radikálisabb támadás nem zavarta annyival jobban a gyerekeket, hogy ezt megemlítsék ennél a lehetőségnél. Ehhez képest sokkal nagyobb zavaró tényező volt a gyermekek számára Piroska biciklijé, 4 szavazat érkezett rá. A gyermekek a farkas támadásához kötötték a biciklit, ezért alakult ki bennük rossz emlékképként. A történetben szereplő másik közlekedési eszköz, a traktor is kapott egy negatív szavazatot a 21. lánytól, amit köthetünk ahhoz, hogy a gyermekeknél és a felnőtteknél is a traktor egy férfias jármű. Alapvetően a nagymama járművének örültek a gyermekek, tanúskodik erről a 8 pozitív szavazat.

3.7. Jelöld a hőmérőn, mennyire tetszett a mese! (Minél melegebbnek rajzolod, annál jobban tetszett.)

Ennél a feladnál a gyerekek egy hőmérőn jelölhették, mennyire nyerte el tetszésüket a két mese. A hőmérő skálája plusz 40 és mínusz 40 fokig terjedt. A válaszok összesítése után az eredmény a következő volt: 12 válaszdó, akiknek ugyanannyira tetszett mindkét mese, a maximális 40 fokkal fejezte ki tetszését. Más pontszámokkal senki nem adott ugyanolyan minősítést mindkét mesének. A 12 gyermekből 9 lány és 3 fiú volt. 4 válaszdónak tetszett jobban Campbell

meséje, ebben az esetben a nemek aránya 3 fiú és egy lány volt, 14-en pedig úgy szavaztak, hogy a Grimm testvérek *Piroska és farkasa* tetszett jobban nekik. Ebben az esetben 6 lány és 8 fiú gondolkodott így. Egyértelmű tehát, hogy azoknak, akik mindkét mesét maximálisan jónak találták, az átlaguk 40 fok lett mindkét hőmérőnél. A Grimm-mesénél azoknak az átlaga, akiknek jobban tetszett a Campbell-mese, 11,25 fok volt. Azoknak, akiknek a testvérek variációja volt szimpatikusabb: 24,28 fok. Mind a 30 válaszolót figyelembe véve az átlag 28,83 fok lett. A Campbell-mese hőmérőjét figyelembe véve, akik a modern verziót szerették meg, az átlag: 28,75 fok. Azok a válaszadók, akik a Grimm-mesét jobban kedvelték, 0 fokos átlagot hoztak létre válaszaikkal. Mind a harminc szavazatot figyelembe véve 20,16 fokos átlagot kaptunk. Figyelembe véve az átlagokat, a hőmérős felmérés alapján azt állíthatjuk, hogy akik a modern adaptációt részesítik előnyben, azok nem zárkoznak el a Grimm testvérek alapművétől sem. Fordított esetben viszont sokkal szigorúbb hőmérséklet értékeket adtak a gyermekek. Tehát akik a Grimm-mesét szeretik jobban, azoknak nagyon nem tetszett Campbell története. A két hőmérő általános átlaga 4,12-vel különbözik egymástól a Grimm-történet javára. A 7. kérdés válaszait összegezve tehát a legismertebb *Piroska és a farkas* verzió jobban tetszik a gyermekeknek a választott modern adaptációnál.

4. Összegzés

A felmérés alaphipotézise az volt, hogy a gyermekeknek jobban fog tetszeni a *Piroska és a farkas* modern adaptációja. Az előzetes felmérések is erre utaltak, és a modern adaptációk nagy mennyiségű gyártása is azt feltételezi, hogy van célközönsége ezeknek a felújított, átalakított, sok esetben lebutított meséknek. A gyermekek akarva-akaratlanul is ezeket a könyveket kapják kézbe, kevés szöveg, nagy és színes képek, vagy mozgóképes verzióban találkoznak csak a történettel. „A legtöbb gyerek a meséket leggyakrabban a televízióban vagy DVD-lemezen nézi meg. A legnagyobb hátránya ennek az, hogy a képi elemeket készen kapja, nem szükséges, hogy a fantáziáját megmozgassa” (Kőpataki, 2008). Ma már, 9 évvel Kőpataki Krisztina felmérése után a DVD-lemezek szerepét átvette a számítógép, amely nem megfelelő odafigyelés mellett sokkal károsabb lehet, hiszen a gyermek, ha egyedül marad, olyan meséket is nézhet, melyek szülői magyarázat nélkül rossz emlékekkel rögzülhetnek. Petrolay Margit *Gondolatok a gyermekirodalomról* című könyvében így vélekedett: „az »új mese« napjainkban még az útkeresés stádiumában van, arculata idáig még nem alakult ki” (Petrolay, 1977, p. 49). 1977-ből származik ez a mondat. Az „új mese” – legalábbis a modern adaptációk ideje – eljött, kialakultak a klisék, és bőven lehet válogatni belőlük. Valószínűleg Petrolay Margit nem ezekre

az új mesékre gondolt. Az általunk felmért gyermekek esetében viszont mégsem a várt eredmény alakult ki. Somogy megye megyeszékhelyének legnagyobb létszámú iskolájában és Baranya parányi falusi, egyházi iskolájában a második osztályosoknál a többség úgy döntött, hogy a Grimm testvérek *Piroska és a farkasa* jobb, mint Lisa Campbell Ernst modern adaptációja. Itt csak harminc gyermekről van szó, és nem lehet általánosságban sem beszélni, ritka eredmény ez a mai világban. A másik mese meghallgatása és a kérdőívek kitöltése után kiderült, hogy a régi a jobb ennek a csoportnak az ízlése szerint. Mi is volt az oka, hogy mind a kézfeltartásos és a hőmérős szavazás alapján is a Grimm testvérek meséje nyert? Nézzük végig a kérdéseket! Az első kérdés válaszai alapján azt tudtuk meg, hogy a Grimm-mesében Piroska a virágok szépsége miatt csábult el, míg Campbellnél az ijedtség adott erre okot. A gyerekek jobban el tudták képzelni a jelenetet úgy, hogy valaki kedvesen udvariasan megszólít, tanácsot ad, hogyan szerezzünk örömet a szeretteinknek, mint hogy valaki ránk veti magát, és kérdezősködni kezd. Ahogy azt már korábban jeleztük, a két farkas nagyon különbözik egymástól, bár az egyik a tipikus ragadozó a vadállat kategóriában, mégis ő az, aki képes udvariasan, nyájasan megszólítani a kislányt. A kislány mindkét esetben elköveti ugyanazt a hibát, így az ő személye nem sokat változtat a történet értékelésén ebben a kérdésben. A második kérdés alapján megtudtuk, hogy a Grimm-mesében szinte száz százalék szerint tanult a történetből Piroska, ennek az aránya a modern változatnál jelentősen csökkent, sőt valaki azt is felvetette, hogy nem is volt miből tanulnia. Tehát a gyerekek itt is megérezték, hogy nincs komoly tanulság, hiába említik meg a történet végén, mit tanult Piroska. A harmadik kérdés arra vonatkozott, hogy megfelelő büntetést kapott-e a farkas. A farkas büntetésével majdnem száz százalékig egyetértettek a gyerekek a Grimm-mesében, ez a második esetben jócskán csökkent, de még így is a többség elégedett volt. Campbellnél viszont az is felmerült, hogy egyáltalán nem büntetés volt, amit a farkas kapott, inkább nagyon jól járt azzal, hogy befogták dolgozni, hiszen annyit ehetett a kedvencéből, amennyit akart. A negyedik kérdésnél sok ötletet kaptunk arra, hogy a gyerekek hogyan alakítanák át a történetet a legfontosabb pontjánál, vagyis amikor szembetalálkoznak a gonosszal. A gyerekek kreativitását mutatja, hogy a „*nem álltam volna szóba vele*” és az „*elfutottam volna*” válaszokon kívül még sok érdekes válasz született. Lehet, hogy újabb modern adaptációk szerzőivel állunk szemben. Az ötödik kérdésnél megtudhattuk, hogy a megmentő férfiszerep a gyermekek kedvence, aki a Grimm-mesében a vadász, Campbellnél pedig a farmer nagymama helyettesíti. Itt észleltük, hogy a Campbell-mese a nem kiemelkedő szereplőit a tárgyakkal pótolja, így lehetett, hogy míg a Grimm-mesében semmilyen tárgyat nem említettek meg, a modern adaptációban már 9-en szavaztak a

muffinra, 8-an a traktorra és ketten a limonádéra. A hatodik kérdés válaszai megerősítik arra, hogy a megmentő férfiszerep a gyermekeknek nagyon fontos, így lehet, hogy míg a nagymama kapott negatív szavazatot a Grimm-mesében, az újban már nem. A két címszereplőre is kevesebb leértékelő szavazat érkezett, de ennek oka, hogy Campbell meséjében a környezet elvonja a figyelmet a szereplőkről. A hetedik kérdés pedig végképp megerősített bennünket abban, hogy az ismertebb *Piroska és a farkast* kedvelik jobban a felmérésben részt vett gyermekek. Tanúskodik erről, hogy 4 válaszadónak tetszett jobban a Campbell-mese, 12-nek ugyanannyira tetszett, és 14-en szavaztak úgy, hogy a Grimm-történet volt számukra szimpatikusabb. A szavazatok, vagyis a „hőmérséklet” átlaga pedig: Grimm: 24,28; Campbell: 20,16. Tehát minden egyes kérdés esetében, melyben a gyermekek a tetszésüket nyilváníthatták ki, a Grimm-történet nyert. A hipotézisünk tehát nem igazolódott ebben az esetben. Olyan gyermekekkel sikerült találkozunk, akiknek otthon talán többször olvasnak fel az átlagnál. Mindannyian ismerték a régi mesét, és csak reménykedünk abban, hogy igaz ez a többi híres Grimm-történetre is. Hiszen a régi ismerete nélkül talán nem is tudjuk megfelelően értékelni az újat. Jöjjenek az új mesék, de legyenek igényesek, ne arra törekedjenek, hogy teljesen kifordítsák a történetet. „*A jó mesék nem életkorhoz kötöttek. Épp attól jók, hogy minden életkorban más-más jelentésük válik nyilvánvalóvá*” (Boldizsár, 2004, p. 18). Olvassunk a gyermekeinknek jó könyveket, válogassunk, hiszen ma már megtehetjük!

BIBLIOGRÁFIA

- Bettelheim, B. (2011). *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Budapest: Corvina
- Boldizsár, I. (2009). *Mesék életről, halálról és újjászületésről*. Budapest: Magvető Könyvkiadó
- Boldizsár, I. (2004). *Mese-poétika: Írások mesékről, gyerekekről, könyvekről*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Boldizsár, I. (1997). *Varázslás és fogyókúra: Mesék, mesemondók, motívumok*. Budapest: Kijárat Kiadó
- Campbell Ernst, L. (2005). *Little Red Riding Hood: A Newfangled Prairie Tale*. New York: Aladdin Paperback
- Kádár, A. (2013). *Mesepszichológia: Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Budapest: Kulcslyuk Kiadó

- Kopházi-Molnár, E. (2016). Olvassunk mesét... de melyiket? avagy rövid barangolás a modern meseátiratok útvesztőjében In: Kolosai Nedda, M Pintér Tibor (Ed.): *A gyermekkultúra jelen(tőség)e*. Budapest: ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, 2016. pp. 198-211. [online] http://gyermekkultura.tok.elte.hu/docs/Gyermekkultura_ebook.pdf .04.25.]
- Kópataki, K. (2008). *A gyermek és mese kapcsolata: Felmérés 8-11 éves nagykörösi diákok körében*. Debrecen, Szakdolgozat In: DEA [online] Debrecen [2008] [2016.04.24.] >URL https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/66654/Kopataki_Krisztina_2008.pdf?sequence=1
- Lang, A. (1891). *The Blue Fairy Book*. London: Longmans, Green and Company
- Múlt kor: Több ezer évnyi erőszakról szól a Piroska és a farkas. In: Múlt kor honlapja [online] http://multkor.hu/20090911_tobb_ezer_evnyi_eroszakrol_szol_a_piroska_es_a_farkas [2016.03.13.]
- Petrolay, M. (1977). *Gondolatok a gyermekirodalomról*. Budapest: Tankönyvkiadó
- Pirosbúocska. In: Grimm, Jacob és Wilhelm (1989), *Örök mesék*, Budapest: Magvető Könyvkiadó pp. 121–125.
- Tehrani, J. J. (2013). *The Phylogeny of Little Red Riding Hood* [online] <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0078871> [2016.04.24.]

KOPHÁZI-MOLNÁR, ERZSÉBET – TARAI, ZOLTÁN

THE CASE OF LITTLE RED RIDING HOOD AND THE/MEGA WOLF WITH GRANNY

Nowadays fairy tales are in abundance. Besides the classical stories we can find more and more modernized versions on the shelves of bookshops and on the internet as well. Usually it is the parents, the relatives and the teachers who try to find the books they consider to be the most suitable ones for the kids, which is not an easy task looking at the choice. As the number of modernized stories is increasing, we presupposed that it was (partly) because the children thought that they were closer to them and to the reality of everyday life. Therefore we had a concept that the children preferred them to the classical stories. We approached the question from the point of the view of the children. The present study is based on a survey conducted among thirty children in the second class in which we were curious to see how they received a classical story (namely Little Red Riding Hood) and its version of today. Analysing their answers we will present what they really think about an over-modernized tale.